

ОБЛІК ТА АУДИТ

УДК 657.2+336.221:336.563

Л. І. БОЙКО, О. М. ЄРЕМЯН
Херсонський національний технічний університет

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПОВОРОТНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті розкриваються особливості надання поворотної фінансової допомоги суб'єктам господарювання, відображення її в бухгалтерському та податковому обліку.

Ключові слова: поворотна фінансова допомога, договір, обігові кошти, Цивільний кодекс, Податковий кодекс

L. I. BOYKO, O. M. YEREMIAN
Kherson National Technical University

RECORD-KEEPING AND TAXATION OF TURNING FINANCIAL HELP OF SUBJECTS OF MENAGE

The purpose of this paper is to examine the issues of accounting working capital funds through repayable financial assistance to businesses and revealing features of taxation. The legal basis for obtaining financial assistance is repayable loan agreement. Relationship under a loan agreement regulated under articles 1046 - 1053 of the Civil Code of Ukraine . In particular , Art. 1046 of the Code under a loan agreement , one party (sends the other party (the borrower) in the property the money or other things by fungible, and the borrower agrees (lender) to return the same amount of money or the same amount of things of the same kind and quality. The contract must be interest-free, or make its presence vidsotkovosti credit, and loans can be issued only by banks or financial institutions. So, for financial assistance in various forms of ownership and its impact on real accounting and for tax purposes, you must keep records of income, expenditure and other indicators related to the definition of taxable items and tax liabilities on the basis of primary documents, accounting records, financial statements and other documents relating to the numerous and payment of taxes and charges , driving under the legislation .

Keywords: returnable financial assistance agreement, working capital, the Civil Code, the Tax Code.

Постановка проблеми

Поворотна фінансова допомога є найбільш розповсюдженим джерелом поповнення обігових коштів юридичних та фізичних осіб.

Відповідно до пп. 14.1.257 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу поворотна фінансова допомога – це сума коштів, що надійшла платнику податків у користування за договором, який не передбачає нарахування процентів або надання інших видів компенсацій у вигляді плати за користування такими засобами, і що є обов'язковою до повернення [1].

Сума процентів, умовно нарахованих на суму поворотної фінансової допомоги, що залишається неповерненою на кінець звітного періоду, у розмірі облікової ставки Національного банку України, розрахованої за кожний день фактичного використання такої поворотної фінансової допомоги, є безповоротною фінансовою допомогою.

Аналіз останніх досліджень

Особливості обліку фінансової допомоги відображені в працях вітчизняних економістів. На необхідність оцінювання кредитних проектів за якомога більшим спектром витрат наголошує В.Волохов [2].

Оподаткування поворотної фінансової допомоги, отриманої від платника /неплатника податку на прибуток, платником податку, який подає Податкову декларацію з податку на прибуток раз на рік та не сплачує авансові платежі визначає у своїй роботі Ігнатів А.

Габрук О. [3] розглядає поворотну фінансову допомогу як інструмент поповнення обігових коштів. Разом з тим, дослідження бухгалтерського обліку та оподаткування поворотної фінансової допомоги суб'єктів господарювання, незважаючи на накопичений досвід промисловців та підприємців, на наш погляд, потребують удосконалення.

Постановка завдання

Метою даної статті є вивчення питань обліку поповнення обігових коштів за рахунок поворотної фінансової допомоги суб'єктів господарювання і розкриття особливостей її оподаткування.

Виклад основного матеріалу

Правовою основою для отримання поворотної фінансової допомоги є договір позики. Відносини за договором позики регулюються відповідно до статей 1046 – 1053 Цивільного кодексу України. Зокрема, у ст. 1046 цього кодексу за договором позики одна сторона (передає другій стороні (позичальникові) у власність гроші або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується (позикодавець) повернути таку саму суму грошей або таку саму кількість речей того самого роду та якості. Договір обов'язково повинен бути безпроцентним, інакше наявність відсотковості зробить його кредитом, а кредити

можуть видавати тільки банки або фінансові установи. Згідно зі ст. 1048 Цивільного кодексу договір позики вважається безпроцентним, якщо:

- його укладено між фізичними особами на суму, яка не перевищує п'ятидесятикратного розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян, і він не пов'язаний із здійсненням підприємницької діяльності хоча б однією із сторін;

- позичальникові передані речі, визначені родовими ознаками [2].

Договір повинен відповідати всім вимогам Цивільного кодексу України.

Так, в ньому є основні реквізити:

- найменування документа (договір);

- дата і місце заповнення;

- найменування сторін (позикодавця та позичальника);

- предмет договору (гроші);

- сума позики;

- строк і порядок повернення позики (у зв'язку з оподаткуванням рекомендується не більше 12 місяців);

Є й додаткові елементи:

- порядок сплати;

- вказівка можливості дострокового погашення займа;

- строк повернення позики;

- відповідальність за неповернення або несвоєчасне повернення позики.

За загальними правилами договір позики потребує нотаріального посвідчення у випадках передбачених законодавством. У табл. 1 розглянуто перелік угод, які підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню.

Як видно з табл. 1, договір грошової позики не підлягає нотаріальному посвідченню. За загальним правилом, угоди вимагають нотаріального посвідчення лише у випадках, передбачених законом (ч.1 ст. 209 Цивільного кодексу України). В той же час на вимогу фізичної або юридичної особи таке посвідчення може здійснюватися і в інших випадках. Такі договори, з урахуванням приписів ч. 3 ст. 640 і ч. 4 ст. 639 Цивільного кодексу України, вважаються укладеними з моменту нотаріального посвідчення. Умові про обов'язкове нотаріальне посвідчення слід приділяти належну увагу, оскільки його порушення робить договір недійсним (ч.1 ст. 220 Цивільного кодексу України) що, крім іншого, може породити неприємні податкові наслідки для його сторін.

Бухгалтерський облік не залежить від статусу позичальника та позикодавця. За операціями поворотної позики не виникає доходів згідно з п.5 П (С) БО 15 «Дохід», також немає витрат згідно з п. 9.3 П(С)БО 16 «Витрати»).

Так як у П(С)БО 11 «Зобов'язання» розрізняються довгострокові й короткострокові зобов'язання, то позику строком більше року буде відображено проведеннями і на рахунку 55 (табл.2).

Для умовних відсотків, які в разі неповернення на кінець звітного кварталу нараховує платник податку на прибуток, у плані рахунків таких рахунків немає, це суто податковий облік.

На думку деяких фахівців, ці умовні відсотки потрібно віднести до інших витрат звичайної діяльності (рахунок 977) с нарахуванням зобов'язань по субрахунку 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами».

За пп. 153.4.2 Податкового кодексу України виданий кредит, позика також не є для платника податку на прибуток витратою. Для платників єдиного податку витрати взагалі в цілях оподаткування можуть не відобразатись, у зв'язку з тим, що вони ризикують тільки своїм прибутком. Підприємець на загальній системі оподаткування не може включити в свої витрати видану поворотну фінансову допомогу як і платник податку на прибуток, оскільки його витрати за пп. 177.4 Податкового кодексу України як і у платника податку на прибуток прив'язані до розділу III Податкового кодексу України.

Таким чином, взаємодавець видає кредит з прибутку після оподаткування, тобто з вільних від підприємницької і непідприємницької діяльності засобів накопичення. За цими коштами він веде облік витрачання заробленого прибутку. Якщо поворотна фінансова допомога видається фізичній особі, то треба подати форму 1 - ДФ з відображенням коду «153», а в графах про суми ПДФО поставити прочерки, так як ці суми не є для фізичної особи об'єктом оподаткування за пп. 165.1.31 Податкового кодексу України. Такий же код ставиться і при отриманні фізичною особою позики. Якщо фізичній особі до закінчення терміну позовної давності борг пробачили і йому про це офіційно повідомлено, то суб'єкту господарської діяльності (юридичній особі і підприємцю) у звітному періоді прощення боргу треба на нього подати інформацію у ф. 1- ДФ з кодом «127», поставивши прочерки в графах з нарахування та утримання ПДФО. Подати форму треба і після закінчення строку позовної давності, але з кодом «107» і прочерк і в графах нарахування та утримання ПДФО.

Податковий облік у позичальника залежить від статусу позичальника – простої фізичної особи або суб'єкта підприємницької діяльності:

- платника податку на прибуток;

- платника єдиного податку – юридичної особи;
- платника єдиного податку – підприємця;
- платника ПДФО – підприємця.

Таблиця 1

Нотаріальне посвідчення договорів і державної реєстрації прав

Вид договору	Нотаріальне посвідчення	Державна реєстрація майнових прав	Норма закону
Договір купівлі-продажу і обміну:	+	+	Ст. 657 Цивільного кодексу, ст. 128, 132 Земельного кодексу
- земельного участку			
- єдиного майнового комплексу			
- жилого будинку (квартири) або іншого нерухомого майна			
Договір дарування	+	+	Ст. 719 Цивільного кодексу
- нерухомого майна			
- валютних цінностей на суму, що перевищує п'ятдесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян		(в частині нерухомості)	
Договір ренти	+	-	Ст. 732 Цивільного кодексу
Договір про передачу нерухомого майна під виплату ренти	+	+	
Договір про довгоче утримання (догляд)	+	+	Ст. 745 Цивільного кодексу
		(в частині нерухомості)	
Договір найму будинку або іншої капітальної споруди (їх окремої частини)	+	+	Ст. 793, 794 Цивільного кодексу
	(якщо договір укладено на строк 3 роки, або більше)	(якщо договір укладено на строк 3 роки, або більше)	
Договір управління нерухомим майном	+	+	Ст. 1031 Цивільного кодексу
Договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи	+	-	Ст. 799 Цивільного кодексу
Договір позики будинку або іншої капітальної споруди (їх окремої частини)	+	+	Ст. 828, 793 Цивільного кодексу
	(якщо договір укладено на строк 3 роки, або більше)	(якщо договір укладено на строк 3 роки, або більше)	
Договір позички транспортного засобу (крім наземних самохідних транспортних засобів) у якому хоча б однією стороною є фізична особа	+	-	Ст. 828 Цивільного кодексу
Договір найму житла з викупом	+	-	Ч. 2 ст.811 Цивільного кодексу
		з 03.08.2013р.	
Договір застави, якщо предметом застави є нерухоме майно, космічні об'єкти, транспортні засоби, що підлягають держреєстрації	+	+	Ст. 577 Цивільного кодексу і ст. 13 Закону України «Про заставу» від 02.10.92 р. № 2654- Хі
		(у частині іпотеки)	
Договір оренди земельної ділянки	-	+	Ст. 14, ст.6 Закону України №161
Договір суборенди земельної ділянки	-	+	Ст. 8 Закону України № 161
Договір про створення акціонерного товариства, в якому беруть участь громадяни	+	-	Ч. 3 ст. 9 Закону України № 514, ч. 2 ст. 153 Цивільного кодексу
Договір про перехід права власності на земельні ділянки	+	+	Ст.132,142 Земельного кодексу України
Договір про спільну часткову власність на земельну ділянку	+	+	Ст.88 Земельного кодексу України
Угода про зміну або розірвання договору (якщо основний договір підлягав нотаріальному посвідченню)	+	+	Ст. 654 Цивільного кодексу
		(у частині нерухомості)	
Договір суборенди майна (якщо договір оренди підлягав нотаріальному посвідченню)	+	+	Ст. 774 Цивільного кодексу
		(у частині нерухомості)	
Договір про заміну кредитора або боржника в зобов'язанні (якщо первинний договір підлягав нотаріальному посвідченню)	+	+	
		(у частині нерухомості)	
Договір про виділення частки в натурі із нерухомого майна	+	-	Ст. 364 Цивільного кодексу
Договір про поділ нерухомого майна, що перебуває у спільній частковій або спільній власності	+	-	Ст. 367,372 Цивільного кодексу

Типова кореспонденція рахунків з обліку поворотної фінансової допомоги

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
Облік довгострокової заборгованості		
Одержаний в касу довгостроковий займ	301	55
Одержаний на поточний рахунок довгостроковий займ	311	55
Повернено до каси доля довгострокової позики	55	301
Повернено на поточний рахунок частина довгострокової позики	55	311
Якщо після закінчення 12 місяців на дату балансу позику не повернуто і залишився займ з погашенням менше року, то довгострокова позика переводиться в короткострокову	55	611
Повне погашення заборгованості	611	301, 311
Облік короткострокової заборгованості		
Отримано короткострокову позику	301, 311	685
Повернуто короткострокову позику	685	301, 311

Згідно з пп 136.1.20 Податкового кодексу України отримання позики у позичальника юридичної особи-платника податку на прибуток не є доходом. Не буде ніяких наслідків, якщо позичальник повертає позику на кінець кварталу, в якому позика надійшла. При цьому на витрати платник податку на прибуток не має права за пп. 139.1.4 Податкового кодексу України.

Але, якщо на кінець звітної періоду (кварталу) у підприємства залишився борг за позицією, то потрібно нарахувати умовно нараховані відсотки (УН %) за правилами пп 14.1.257 Податкового кодексу України у розмірі облікової ставки НБУ, нарахованої за кожен день користування позицією. Ці відсотки вважаються безповоротною фінансовою допомогою.

Формула розрахунку виглядає наступним чином:

$$\text{УН \%} = \text{ПФДп} \times \Sigma (\text{СтНБУ} : 100 \% : 365 \times \text{К1}), \quad (1)$$

де УН % – сума умовно нарахованих відсотків за відповідний податковий період;

ПФДп – залишок поворотної фінансової допомоги, не поверненої на кінець звітної періоду;

СтНБУ – облікова (i) ставка (i) НБУ. Якщо ставка НБУ змінювалася в звітному періоді, то треба робити стільки розрахунків, скільки разів змінювалася ставка (по відрізках часу в днях дії кожної ставки);

К1 – кількість календарних днів фактичного користування поворотною фінансовою допомогою в межах звітної періоду при певній ставці НБУ, якщо вона змінювалася (включаючи день отримання);

365 – кількість календарних днів у році (для високосного року = 366 календарних днів).

З 1 січня 2013 на підставі нових абзаців пп. 57.1 Податкового кодексу України, Законом України № 5083 от 05.07.2012 р. багато платників податку на прибуток звітують раз на рік, тобто здають не квартальну, а річну декларацію. Сьогодні йде дискусія про те, як цей відсотковий податковий дохід буде включатися в декларацію, а саме йдуть різночитання поняття «звітний період». В статті 152.9 Податкового кодексу для податку на прибуток встановлені періоди: календарний квартал, півріччя, три квартали, рік. Податкові органи наполягають на поквартальному нарахуванні умовних відсотків, як це було раніше. Більшість фахівців говорять про річне нарахуванні умовних відсотків, що більш логічно: нарахувати можна, а де відобразити? Тільки в декларації, а вона тільки річна.

При одержанні фінансової допомоги від засновника у Податковому кодексі є свої особливі правила в абз. 4 пп. 135.5.5. За цими правилами не буде ніяких податкових наслідків, якщо отримана від засновника фінансова допомога буде повернена протягом 365 днів з дня її отримання: не буде ні доходів, ні витрат, ні умовних відсотків. А якщо підприємство платник податку на прибуток не поверне фінансову допомогу засновнику через 365 днів, то з 366 дня користування цією фінансовою допомогою у тому звітному періоді, коли настане 366 день, замаячать податкові наслідки за загальними нормами статті 135 Податкового кодексу. Ці правила залежать від статусу засновника, який дав рідному підприємству фінансову допомогу.

1. засновник - платник податку на прибуток на загальних підставах: треба нарахувати умовні відсотки та відобразити їх у інший податковий дохід по рядку 03.12 додатка ІД.

2. засновник – не платник податку на прибуток або пільговик: всю неповернуту суму включає в дохід по рядку 03.12 додатка ІД з правом у наступному звітному періоді після повернення засновнику фінансової допомоги включити її в витрати по рядку 06.4.34 додатка ІВ.

Формально до кінця звітної періоду (кварталу) можна погасити борг і не відображати жодних податкових наслідків, хоча боргом користувалися довше, ніж 365 днів. Тобто, якщо борг узятий в перших числах кварталу, то період від перших чисел цього кварталу до кінця звітної кварталу, в якому закінчився

365 день, може не каратися в податковому обліку (безкоштовною допомогою користувалися не 4 квартали, а майже 5). Від кого б не отримав фінансову допомогу платник єдиного податку (як юридична особа, так і підприємець), він підпорядковується пункту 292.11.3 розділу Податкового кодексу: поворотна фінансова допомога не включається до доходу, якщо повернути її протягом 12 місяців. Після закінчення 12 місяців - це дохід і з нього віддаються або 3, або 5, або 7%. Для приватних підприємців 1 і 2 групи треба стежити, щоб неповернена вчасно фінансова допомога не дала перевищення 150000 бар'єру доходів з початку календарного року і 1000000 бар'єру відповідно зазначеним групам. Інакше з суми перевищення доведеться заплатити 15 % ПДФО і позбутися статусу платника єдиного податку.

Якщо для підприємця позбавлення статусу платника єдиного податку виявиться несподіванкою, то йому під час перевірки будуть нараховані 15 % ПДФО на всі наступні доходи до дати перевірки, адже він не був готовий до такого і витрати для зменшення оподаткованого доходу, як це роблять підприємці на ПДФО (на загальній системі оподаткування), не збирав. Якщо одержувач фінансової допомоги підприємець на загальній системі оподаткування (на ПДФО), то за пп. 165 1.31 він не включає в дохід суму отриманої фінансової допомоги від будь-якої особи, (до речі, якщо він комусь займав, то повернення зайнятого теж не буде доходом). Для обліку чистого оподаткованого доходу не контролюється граничний термін повернення, тобто віддавати він може і через 2, і через 3 роки, аби виконав умови договору, але при поверненні взятої ним позики він не має права на витрати.

Висновки

Таким чином, надання фінансової допомоги при різних формах власності і для реального її відображення в бухгалтерському обліку та для цілей оподаткування необхідно вести облік доходів, витрат і інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з численням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачене законодавством.

Література

1. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 № 2755 – VI зі змінами та доповненнями від 1 січ. 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
2. Волохов В.І. Методичні підходи до розподілу непроцентних витрат кредитної діяльності та закономірності їх взаємовпливів з ризиками / В.І. Ковальчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – Т. 4. – С. 151.
3. Габрук О. Поворотна фінансова допомога як інструмент поповнення обігових коштів суб'єктів господарювання / О.Габрук // Вісник податкової служби України. – 2011. – 336 (656). – С. 39–43.

References

1. Tax Code of Ukraine stated on 2 Dec.2010 № 2755 -VI- with Changes and additions stated on 1 .Jan. 2011 [Electronic resource] / Mode of access . www.rada.gov.ua.
2. Volokhov V.I. Metodichni pidkhody do rozpodilu neprotsentnykh vytrat kredytnoi diialnosti ta zakonimirnosti yikh vzaiemovplyviv z ryzykamy / V.I. Kovalchuk // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu.- 2010.-№5.T.4. –S. 151.
3. Habruk O. Povrotna finansova dopomoha yak instrument popovnennia obihovykh koshtiv subiektiv hospodariuvannia / O.Habruk // Visnyk podatkovoi sluzhby Ukrainy. – 2011. – 336 (656). – S. 39-43.

Надійшла 11.01.2014; рецензент: д. е. н. Сарапіна О. А.